

Opprørsbekjempelse

- hva skiller liberale demokratier fra autoritære regimer

Kaptein Becker, Mathias Sandnes

KRIGSSKOLEN

Bachelor i militære studier; ledelse og landmakt

Krigsskolen

Høst 2012

Forord

Tysk taktikk, strategi og doktrine har vært gjenstand for tallløse studier etter andre verdenskrig. Særlig de offensive kampanjene har vært grundig studert, og mange prinsipper innen dagens manøverkrig kan spores tilbake til tysk doktrine utviklet før og under andre verdenskrig. De fleste av oss har lest om hvordan den tyske krigsmaskinen slo seg østover, før den ble stanset av den Røde Armé. Etter hvert stod tyske styrker ovenfor utfordringer i de okkuperte områdene. Her ble styrker bundet opp i kampen mot partisaner, banditter, eller for å bruke dagens begrep; opprørere. Det er av stor interesse å studere hva en av datidens ledende militærmakter tenkte om opprørsbekjempning, og sammenligne dette med det NATO-land har praktisert i Afghanistan og Irak de siste ti år. Tysk opprørsbekjempelse har ikke vært gjenstand for samme forskning som tysk konvensjonell krigføring. Derfor er det interessant å analysere doktrinen MB 69-2 *Bandenbekämpfung*, og se den opp mot den mer kjente FM 3-24 *Counterinsurgency*. Sebastian Gorka og David Kilcullen hevder det er skremmende få konflikter som danner grunnlaget for vårt teoretiske fundament for COIN, og at man burde analysere langt flere irregulære konflikter, herunder partisan- og motstandskampen under andre verdenskrig. (Gorka og Kilcullen, 2011, s16)

Det er ikke min hensikt å sette likehetstegn mellom partisaner, gerilja, banditter, opprørere, eller andre motstandsorganisasjoner. Det er nyanser som skiller disse fra hverandre. Doktrinene bruker begrepene *Insurgent* og *Banditen*. Sett fra militært hold er dette uansett kamp mot en irregulær styrke. I denne oppgaven kommer jeg til å bruke det norske ordet *opprørere* om de irregulære. Som offiser er jeg interessert i å belyse de militære oppgavene ved opprørsbekjempelse, og kommer ikke til å fokusere på nyansene mellom de forskjellige grupperinger.

Denne oppgaven tar for seg det doktrinelle grunnlaget og ikke den faktiske utførelsen. Den faktiske utførelsen er historie, og det er historikere mye bedre skikket til å analysere. Jeg har tatt for meg doktrinene og analysert disse for å avdekke faktorene som er beskrevet i teorien. Gregor Mathias har analysert Galulas egne operasjoner i Algerie opp mot Galulas egne teorier. Han hevder at opprørsbekjempelse kan være fornuftig i teorien, men farlig om det utøves uten tilpassning i en spesifikk operasjon. (Mathias, 2011, s96).

Det faller kanskje ikke naturlig å sammenligne en doktrine utviklet for et liberalt demokrati med en doktrine utviklet for et totalitært regime, men kan det tenkes at det er noen evigvarende prinsipper for bruk av militære styrker i denne typen konflikter?

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	6
1.1 BAKGRUNN	6
1.2 PROBLEMSTILLING	7
1.3 AVGRENSNINGER	7
2. METODE	9
2.1 METODE OG METODEKRITIKK.....	9
2.2 KILDER OG KILDEKRITIKK	10
3. TEORI.....	13
3.1 OPPRØRET	13
3.2 DET LIBERALE DEMOKRATIETS LØSNING.....	14
3.2.1 <i>De militære oppgavene</i>	15
3.3 DET AUTORITÆRE REGIMETS LØSNING.....	16
3.3.1 <i>Befolkningskontroll:</i>	16
3.3.2 <i>Etterretning og innhentingsmetoder</i>	17
3.3.3 <i>Informasjonskontroll</i>	17
3.3.4 <i>Bruk av makt</i>	17
3.4 DELKONKLUSJON TEORETISK GRUNNLAG:.....	18
4. DRØFTING.....	19
4.1 BEFOLKNINGSKONTROLL	19
4.1.1 <i>Befolkningskontroll i amerikansk doktrine</i>	19
4.1.2 <i>Befolkningskontroll i tysk doktrine</i>	20
4.1.3 <i>Delkonklusjon befolkningskontroll</i>	22

4.2	ETTERRETNING OG INNHENTING.....	23
4.2.1	<i>Metoder for innhenting i tysk doktrine.....</i>	<i>23</i>
4.2.2	<i>Etterretning i FM 3-24.</i>	<i>25</i>
4.2.3	<i>Delkonklusjon etterretning.....</i>	<i>26</i>
4.3	INFORMASJONSKONTROLL	27
4.3.1	<i>Informasjonsoperasjoner i amerikansk doktrine.</i>	<i>27</i>
4.3.2	<i>Informasjonskontroll I tysk doktrine.</i>	<i>28</i>
4.3.3	<i>Delkonklusjon informasjonskontroll.....</i>	<i>29</i>
4.4	BRUK AV MAKT.....	30
4.4.1	<i>Bruk av makt og militære virkemidler av tyske styrker.....</i>	<i>30</i>
4.4.2	<i>Bruk av makt FM 3-24.</i>	<i>32</i>
4.4.3	<i>Delkonklusjon bruk av makt.....</i>	<i>33</i>
5.	KONKLUSJON.....	34
	KILDELISTE.....	36
	VEDLEGG	

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Liberale demokratier har tradisjonelt blitt sett på som fredeligere enn andre styreformers. Ifølge Immanuel Kant går ikke demokratier til krig mot hverandre. (Kant, 1995, s317-318). Nå har demokratier hatt en tendens til å være alliert med hverandre, og allierte går sjeldent til at krig mot hverandre. Like fullt er det våre liberale verdier vi setter vår lit til i fredsbygging. Så også når det gjelder opprørsbekjempelse. En fredelig utvikling skal sikres gjennom spredningen av disse verdiene. Spørsmålet er om de liberale verdiene skaper en hemske når vi skal bekjempe et opprør. Mange av dagens opprørsbekjempelser gjennomføres nettopp av autoritære regimer. Dette kan vi se flere eksempler på; Kina, Syria, Pakistan. Det er ikke noen selvfølge at disse operasjonene har bedre forutsetninger for å skape fred og stabilitet enn de som blir gjennomført av liberale demokratier. På en annen side; kan det tenkes at autoritære regimer har fordeler i opprørsbekjempelse?

Denne oppgaven skal gi oss klarhet i to spørsmål, for det første Hva skiller liberale demokratier fra autoritære regimer i opprørsbekjempelse, og videre hvordan kommer dette frem i doktrinene FM 3-24 og MB 69-2.

Jeg vil ta utgangspunkt i David Galula som hovedkilde for det liberale demokratiets opprørsbekjempelse. Som grunnlag for generelle betraktninger rundt det autoritære regimet vil jeg bruke en artikkel av Yuri Zhukovs. Denne artikkelen omhandler den Sovjetiske kampanjen i Ukraina i 1944 til 1959.

Jeg ønsker å fokusere på hvilke militære oppgaver som ble vurdert som relevant og viktige for disse to regime-typene. Her vil jeg ta i bruk den amerikanske FM 3-24 som representerer dagens doktrine for liberale demokratier. På det autoritære regimes side vil jeg bruke doktrinen utviklet for tyske styrker under andre verdenskrig. Denne doktrinen vil i seg selv være interessant ettersom den kan sies å representere en av dens tids ledende militærmakter. Mange av dagens doktriner og militærteori bygger på tyske teoretikere og erfaringer fra før og under andre verdenskrig. Særlig har dette vært aktuelt for høyintensitet, imidlertid vil det også være interessant hva tyske styrker erfarte i kamp mot opprørere. Tyske styrker var i stor

grad teknologisk og taktisk overlegen sine motstandere i symmetrisk krigføring, men hvordan stilte det seg i asymmetrisk krig? Her kan man igjen trekke paralleller til operasjoner hvor Norge og NATO har vært engasjert i de siste ti år.

Det er utfordringer knyttet til å sammenligne doktriner utarbeidet av totalitære regimer opp mot doktriner utarbeidet av liberale demokratier. Det kan tenkes at autoritære regimer kan nytte andre virkemidler enn det liberale demokratier kan benytte. Samtidig kan det militære målet være sammenfallende. Begge regimer ønsker tilstrekkelig stabilitet.

Jeg mener at det har relevans i dag å kjenne til hvordan autoritære regimer tenker rundt opprørsbekjempelse. Flere av verdens konflikter skjer i tilknytning til autoritære regimer. Norge vil gjennom vårt utenrikspolitiske engasjement kunne bli involvert i fredstøtteoperasjoner hvor vi må forholde oss til autoritære regimer. Det er ikke utenkelig at norske offiserer må kunne fungere som rådgivere i konflikter hvor denne typen regimer har interesser eller er part i en konflikt.

1.2 Problemstilling

Hva skiller opprørsbekjempelse utført av autoritære regimer fra liberale demokratier? En sammenligning av FM 3-24 og MB 69-2.

Denne oppgaven skal først med utgangspunkt i teorien belyse forskjellene på opprørsbekjempelse gjennomført av liberale demokratier med autoritære regimer. Deretter vil jeg ta for meg en sammenligning av dagens amerikanske doktriner for opprørsbekjempelse med den tyske doktrinen som ble utviklet under andre verdenskrig. Med dette vil jeg se hvorvidt og hvordan forskjellene kommer til syne i de to doktrinene.

1.3 Avgrensninger

For å kunne forstå doktrinene har jeg brukt opprørsbekjempelsen i Ukraina og Hviterussland som bakteppe. Dette for å kunne underbygge og forklare faktorene bedre.

Jeg har tatt utgangspunkt i den regulære tyske hæren og forholdt meg til det som omhandler denne. Jeg innser at dette ikke gir et fullstendig bilde av opprørsbekjempelsen ettersom langt flere aktører var aktive i kampanjen.

Opprør og opprørsbekjempelse er en prosess med sterke politiske undertoner. Jeg har ikke valgt å gå inn på dette temaet, men forholdt meg til faktorer som kan knyttes til de militære oppgaver.

2. Metode

2.1 Metode og metodekritikk

Metode er en prosedyre som gjennomføres for å sikre en kvalifisert innhenting, analyse og formidling av virkeligheten. Ottar Hellevik definerer metode på følgende måte: ”en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med til arsenalet av metoder.” (Hellevik, 2002, s12)

Denne oppgaven er gjennomført som en parallell analyse av to doktriner. Analyse av et utvalg av dokumenter og undersøkelsen av fenomenet opprørsbekjempelse faller inn under kvalitativ metode. Sture Kvarv beskriver kvalitativ metode som en teknikk som benyttes for å oppnå en helhetlig forståelse av fenomener og forholdet mellom fenomener i samfunnet (Kvarv, 2010, s135). Analyse av doktriner krever at oppgaven blir gjennomført som en dokumentstudie.

Et krevende aspekt ved dokumentstudier er å forstå og tolke kilder. Dette er sentralt innen hermeneutisk tilnærming. Kvarv beskriver hermeneutikk som forsøk på å forstå gjennom tolkning av tekst (Kvarv, 2010, s71). MB 69-2 er skrevet mens det raser en krig av uante proporsjoner. Det er tatt i bruk våpen og makt i en helt annen dimensjon enn det verden tidligere hadde sett. Dette er fjernt fra den tilværelse som vi opplever i dag. Dermed er det krevende å sette seg inn i den situasjonen som tyske offiserer opplevde da dette dokumentet ble utformet. Det kreves en viss kulturrelativisme for å kunne sette seg inn i den kontekst dokumentet ble utarbeidet under. Det er i følge Kvarv verken mulig eller ønskelig å legge fra seg sin egen kultur i undersøkelsen av fremmede kulturer (Kvarv, 2010, s82). Dette vil også være nødvendig for å forstå det som er så opplagt at det ikke er nevnt i dokumentet. Det forfatterne anså som selvfølgelig.

Det er ikke beskrevet i metodeliteraturen hvordan man skal gå frem for å sammenligne to doktriner som tilhører to forskjellige styreformer, derfor har jeg improvisert for å kunne løse oppgaven.

En sammenligning av to doktriner krever en redegjørelse for teorien i opprørsbekjempelse. Jeg har innledningsvis gitt en forklaring på opprøret, og brukt relevant teori for å forklare de underliggende mekanismer i et opprør. Deretter har jeg synliggjort teorien for opprørsbekjempelse med utgangspunkt i Galulas modell gjennomført av franske styrker i koloniene etter andre verdenskrig. For å belyse det autoritære regimet jeg analysert Zhukovs betraktninger av Sovjetunionens opprørsbekjempelse i Ukraina fra 1944.

Deretter har jeg tatt utgangspunkt i forskjellene som kom frem mellom de to regimene. Jeg har brukt de fire fordelene som Zhukov beskriver som faktorer, og dermed som grunnlag for en sammenligning av den tyske Merkblatt 69-2 Bandenbekämpfung 1944 (MB 69-2) og Field Manual 3-24 Counterinsurgency 2006 (FM 3-24)¹. Dette faller da inn under Asbjørn Johannssen, Per Arne Tufte og Line Christoffersens beskrivelse av deduktiv metode. (Johannssen, Tufte og Christoffersen 2010, s50-51).

Det å sammenligne to dokumenter som er utarbeidet av to så forskjellige systemer er krevende. Jeg har derfor med utgangspunkt i faktorene analysert dokumentene, og trukket ut funnene. Funnene har jeg satt opp mot hverandre, og prøvd å forklare forskjeller og likheter.

Hvert kapittel inneholder en delkonklusjon som vil gjøre det enklere for leseren å følge resonnetet. Avslutningsvis har jeg sammendratt og forsøker å trekke frem studiens funn.

Oversettelser fra tysk og engelsk er mine egne, og eventuelle feil i oversettelser må tilskrives kandidaten selv.

2.2 Kilder og Kildekritikk

Sammenligningen bygger på to doktriner, Field Manual 3-24 Counterinsurgency og Merkblatt 69-2 Bandenbekämpfung. Begge må kunne betraktes som primærkilder, og gir klare føringer for hvordan henholdsvis Department of the Army og Oberkommando d. Wehrmacht ønsket at striden skulle føres. Det betyr ikke at doktrinenes beskrivelse av ønsket

¹ Dokumentene er kjent under forkortelsene FM 3-24 og MB 69-2, og jeg kommer til å benytte disse forkortelsene i løpende tekst.

praksis nødvendigvis ble effektivt nøyaktig etter prinsippene. Det er lite sannsynlig at ikke disse doktrinene har blitt gjenstand for en viss tilpasning og utvikling av brukeren. Samtidig blir det ikke mindre interessant å analysere hva man på høyeste militære hold ønsket å gjennomføre. Videre er en operasjon sammensatt, og bygger gjerne på flere doktriner. Dette kan gjøre at ikke hele bildet kommer frem når jeg velger å kun fokusere på disse to doktrinene. Det kan også være andre aktører inne i en opprørsbekjempelse som ikke er omfattet av doktrinen. Dette er tilfelle med MB 69-2 hvor Etterretnings- og sikkerhetstjenestene samt enheter tilhørende Waffen SS ikke er underlagt doktrinen. Dette kan man si er uheldig i forhold til å få et fullstendig bilde av hvordan opprøret ble bekjempet, men det gir fortsatt et godt bilde av hvordan de regulære militære så sine oppgaver.

Det er en kjent sak at seierherrene skriver historien. Dette kan gjøre at fremstillingene kan være preget av det endelige utfallet av krigen. På lik linje med at vi i Norge hadde behov for å bygge opp vår egen tro på motstandskampen, vil det samme til en viss grad ha hatt effekt for sovjetrussiske kilder som beskriver partisankrigen. Samtidig vil det kunne være en interesse blant tyske offiserer og andre som har bidratt til å rettferdiggjøre sine handlinger.

Jeg valgte å bruke den tyske doktrinen for opprørsbekjempelse ettersom den var lettere tilgjengelig enn andre beskrivelser av autoritære regimer. Reglementet er utgitt i 1944, og vi må anta at det bygger på tyske erfaringer fra særlig østfronten, men også Balkan og andre deler av det okkuperte Europa.

Dokumentet er utformet av Oberkommando der Wehrmacht, og utgitt så sent som 6. mai 1944. Merkblatt 69-2 Bandenbeämpfung er skrevet av militære og for militære. Det er nærmest fritt for politikk, men er et reglement i militært håndverk. Dermed finnes få spor etter de grusomheter som ble begått av tyske styrker på østfronten. Riktignok er bolsjevismen definert som fienden, men det finnes ingen referanser til jøder eller andre forfulgte grupper. Det er dermed ikke sagt at oppfatningen og praksis var annerledes enn det som ble gitt i dette reglementet. Historien har avslørt omfattende bruk av grusomme metoder mot partisanene på Østfronten og andre krigsteater. Dette i så stor utstrekning at det kan være vanskelig å forstå at det ikke finnes flere spor i dette dokumentet, til det finnes det flere svar. Ett kan være at det var en klar arbeidsdeling mellom Wehrmacht og andre aktører i operasjonen. Dette underbygges med at det i dokumentet fremkommer tydelig at Wehrmacht

ikke var underlagt samme kommandolinjer som enheter underlagt Reichsführer SS. En annen grunn kan være at dokumentet er utformet som en standard for hvordan opprørere skal bekjempes, uavhengig av operasjonsområde. Dermed skulle dokumentet kunne brukes også i områder hvor de forfulgte folkegrupper ikke var representert.

Som sammenligningsgrunnlag valgte jeg FM3-24. Dette gjorde jeg for å kunne sammenligne med et dagsaktuelt reglement, og som er godt kjent blant norske offiserer ettersom det i praksis er dette vi har brukt som utgangspunkt i Afghanistan i senere tid.

Jeg kunne valgt et dokument som var nærmere i tid, som US Marine Corps Small Wars Manual av 1940, men dette er ikke like kjent verken i Norge eller utlandet. Ulempen er at jeg kanskje kunne sett enda mindre forskjeller mellom de to systemene. Forskjellene mellom de to valgte dokumentene ligger uansett ikke hovedsakelig i tidsrom, men heller i hvilket situasjonsbilde de oppsto. FM 3-24 er utviklet mens USA forsøker å bekjempe opprør under fjerne himmelstrøk, mens MB69-2 er utviklet midt under en verdenskrig. Dette vil kunne ha konsekvenser for blant annet aksepten for bruk av makt.

3. Teori

3.1 Opprøret

Opprør og opprørsbekjempelse favner bredt. Blant ytterpunktene er krigen i Afghanistan på den ene siden og Politiets arbeid i dagens Norge. Det er et langt sprang mellom forskjellige regimers løsning på håndteringen av et opprør. Men finnes det likevel noen fellestrekk i opprørsbekjempelse? Kan det tenkes at det finnes faktorer som er sammenfallende i håndteringen av opprør gjennomført av forskjellige regimer.

I følge Nils Marius Rekkedal har opprørskriger vært mer vanlig enn kriger mellom nasjoner og nasjonalstater. Videre sier han at helt opp til andre verdenskrig ble væpnede grupperinger som grep til våpen mot myndighetene beskrevet som banditter eller kriminelle. Dette ble endret i løpet av andre verdenskrig ettersom motstandsbevegelsene rundt om i Europa fikk mer anerkjennelse for sitt virke. (Rekkedal, 2003 s664-665).

John Kiszely beskriver flere motiver for å gjennomføre et opprør. Det kan blant annet være å styrte regime og erstatte det med et annet, løsrivelse og frihetskamp eller motstandskamp mot en okkupant. (Kiszely, 2008). For å være i stand til å gjøre dette kreves en organisasjon av en viss størrelse og utstrekning, samt en politisk målsetning. Galula beskriver opprøret som en uthalt streben (kamp) metodisk gjennomført for å oppnå bestemte mål som alle leder mot å kaste det styrende regimet. (Galula, 2006, s2). Slik jeg ser det innebærer dette at opprøreren ikke anser ikke-voldlige løsninger som formålstjenlige, og derfor er det nødvendig å bruke makt for faktisk å kaste det sittende regimet. Samtidig uttrykkes det et ønske om å erstatte regimet med et nytt system, dermed er det ikke et anarki som skal skapes, men en ny organisering.

Martin van Creveld sier at det første man skal gjøre når man står ovenfor et opprør, er å kaste all litteratur som omhandler temaet, dette siden mesteparten av det er skrevet av den tapende part.(van Creveld, 2008, s268). Historisk sett kan nok dette stemme, det er selvfølgelig vanskelig å peke ut konkrete kriterier for suksess og seier i opprørsbekjempelse. Dersom vi støtter oss på Ben Connable og Martin Libickis rapport om utfallene på 89 opprør er sannsynlighet for å lykkes i COIN en krevende og lite sannsynlig affære.

(Connable and Libicki, 2010 sXI-XIX). Her vises det til at kanskje så mange som halvparten av opprørsbekjempelsene vil feile.

I følge Galula har opprøreren tiden på sin side (Galula, 2006, s6) Litt forenklet kan vi si at Opprørerne vinner så lenge de ikke taper. Han må gradvis bygge opp sin styrke for å kunne sette inn støtet på riktig tid. Støtte for saken må bygges opp i folket samtidig som en organisasjon forbreides for å overta (Galula, 2006, s30-39).

3.2 Det liberale demokratiets løsning.

Opprørsbekjempelse har som sagt blitt gjennomført i århundrer. Det har selvfølgelig vært en gradvis utvikling, slik som at teknikker for befolkningskontroll benyttet i Malaya i etterkrigstiden neppe ville vært akseptert i Irak 2005. Det er ikke nødvendigvis den befolkningen som utsettes for kontrolltiltak, men den befolkningen som står bak vedtakene om opprørsbekjempelse som må overbevises. Dette er en typisk problemstilling i liberale demokratier, hvor bruk av makt og begrensning av sivilbefolkningens rettigheter kan anses som kontroversielt. Denne type utfordringer finnes i mindre grad i autoritære regimer. Den politiske ledelsen i denne typen regimer er mindre utsatt for å bli avsatt, og egen befolkning kan også være kuert eller indoktrinert til å etterkomme et bestemt syn. De metoder som til eksempel benyttes i Syria for å slå ned opprøret der vil nok ikke vært akseptert i et liberalt demokrati.

David Galula skriver at en opprørsbekjempelse ikke vinner ved å ødelegge en opprørers styrker eller politiske organisasjon i et bestemt område (Galula, 2006, s54), dette vil gjøre at opprøreren dukker opp et annet sted. Opprørsbekjemperen vinner kun om han har god støtte i befolkningen.

Galula viser til åtte trinn som er nødvendige for å bekjempe et opprør:

1. Sette av tilstrekkelig med væpnede styrker for å ødelegge eller fordribe hovedtyngden av de væpnede opprørerne.
2. Sette av tilstrekkelig med sikkerhetsstyrker i dette området for å hindre at opprørerne igjen kan etablere seg. Disse bør gjerne plasseres der befolkningen bor.
3. Etablere kontakt med befolkningen, og kontroller dennes bevegelser for å hindre forbindelser til opprørerne.
4. Ødelegge den lokale politiske delen av opprøret.
5. Etablere nytt lokalt politisk styre, gjerne ved valg.

6. Legge til rette for at de nye myndighetene kan prøve å gjennomføre konkrete oppgaver. Erstatt uegnede og inkompetente ledere, og gi støtte til de sterke og effektive lederne. Etablere lokale sikkerhetsstyrker.
7. Samle og gi opplæring til lederne i politisk virksomhet på nasjonalt nivå.
8. Bekjempe eller undertrykk de resterende opprørere.

(Galula, 2006, s55-56)

3.2.1 De militære oppgavene

Galula hevder at militære først og fremst spiller en begrenset, men likevel viktig rolle i COIN. Han nevner blant annet støtte til sivile myndigheter i å etablere kontroll og gjennomføre begrensede offensive operasjoner mot opprørsstyrker, videre må militære være forberedt på løse en rekke andre funksjoner. Dette skyldes at opprørerne har det strategiske overtaket, særlig i den innledende fasen av COIN. Dermed er det militære den eneste kapasiteten som myndighetene har tilgjengelig, og som kan settes inn.

Militære styrker i COIN-operasjoner skal understøtte sivile myndigheter, og tilrettelegge for sivile myndigheters kontroll. I klassisk COIN blir opprøret betraktet som et politisk problem. Dermed er det også sivile myndigheters ansvar å håndtere problemet.

Sivile myndigheter vil imidlertid kunne ha behov for støtte fra militære for å utøve kontroll. Som Galula beskriver vil selv et velutbygd samfunn måtte støtte seg på militære under COIN, men like fullt er den militære innsatsen fortsatt bare til støtte for det sivile arbeidet. (Galula, 2006, s61-63). Så snart det er mulig bør sivile myndigheter overta de funksjoner som har vært løst av militærmakten. Galula henviser til viktigheten av politisk ledelse for operasjonen. Galula hevder "...å la det militære diktere hele prosessen på den ene siden er så farlig at det må unngås for enhver pris." (Galula, 2006, s62). Den militære organisasjonen er trent og forberedt på å virke i krisesituasjoner, og dermed ville det kanskje vært mer kosteffektivt om det hadde vært en militær ledelse for operasjonen. På en annen side, dersom sivile myndigheter overlater ledelsen til militære er det i praksis en erkjennelse av at dette ikke lenger lar seg løse gjennom sivile myndigheters virkemidler.

3.3 Det Autoritære regimets løsning

Yuri Zhukov lanserer flere argumenter for at den autoritære opprørsbekjempelsen kan være mer effektiv enn klassisk COIN. Målet for opprørsbekjempelsen i Ukraina 1944–49 var å oppnå et stabilt og sikkert miljø for å muliggjøre integrering av vestlige deler av Ukraina i Sovjetsamveldet. For å kunne oppnå dette krevdes at følgende kriterier var innfridd:

1. Opprørerregimets politiske del måtte fjernes.
2. Væpnede opprørselementer, som UPA, måtte nøytraliseres.
3. Kommunistpartiets organer måtte gjenoppta sin virksomhet over hele landet, samt inneha maktmonopol.
4. Økonomi og næring måtte reorganiseres etter statens retningslinjer, herunder en reintegrering av lokalsamfunnene og innføring av kollektivlandbruk. (Zhukov, 2007, s447)

I følge Zhukov er ikke autoritære regimer bundet på samme måte som mer åpne og demokratiske systemer. (Zhukov, 2007, s450). Han viser til at Sovjetunionen knapt så utfordringer med bruk av vold i områder hvor det også befant seg sivilbefolkning. Videre så dette regimet ikke problemer i forhold til relokalisering av befolkningen. Innen informasjon og etterrettingsinnhenting var det heller ikke problematiske begrensninger med tanke på bruk av avhørsmetoder og kontraetterretning. Regimet var tilsynelatende immune mot kritikk og negative effekter ved opprørsbekjempelsen. Dette kan knyttes til at det ikke er en overhengende fare for ikke å bli gjenvalgt ved neste valg.

Zhukov identifiserer fire fordeler som et autoritært regime har i opprørsbekjempelse; befolkningskontroll, etterretning og innhentingsmetoder, informasjonskontroll og bruk av makt. (Zhukov, 2007, s441):

3.3.1 Befolkningskontroll:

Autoritære regimer kan gjennomføre effektive kontrolltiltak ovenfor befolkningen. Det kan gis klare føringer for hvor befolkningen kan ferdes og krav til identifisering. (Zhukov, 2007, s448). Hensikten er å nekte tilgang til de ressurser som opprørerne trenger for å kunne drive sin virksomhet. Sovjetiske sikkerhetsstyrkers bruk av offentlige henrettelser og hevnaksjoner

mot familiene bidro til å disiplinere og avskrekke befolkningen fra å støtte opprørene. (Zhukov, 2007, s449).

3.3.2 Etterretning og innhentingsmetoder

Totalitære regimer har gjerne et godt utbygd overvåkningsapparat og et tett nettverk av informanter. Særlig bruk av HUMINT, ble ansett som viktig ettersom annen type overvåkning var krevende med tanke på at opprørene blandet seg med befolkningen. Aggressive teknikker for avhør ble benyttet for å skaffe informasjon. Det ble også forsøkt med amnestiordninger for avhoppere, men disse ordningene var ikke så vellykket ettersom tilliten til systemet og sannsynligheten for faktisk å få amnesti var liten. (Zhukov, 2007, s456).

3.3.3 Informasjonskontroll

Sovjetunionen kontrollerte media, og hadde dermed direkte styring med den informasjon som ble formidlet. utfordringene lå imidlertid i å treffe riktig publikum med det som ble oppfattet som troverdig informasjon. På den ukrainske landsbygda var analfabetisme utbredt, og gjorde det derfor vanskelig å nå riktig publikum. Videre ble sovjetiske medier sett som ikke-legitime kilder av lokalbefolkningen. Det var dermed behov for lokal forankring og innflytelse for å kunne formidle et budskap. Muntlig og direkte formidling ble ansett som virkningsfullt, men dette fordret at budskapet hadde lokal relevans, og ikke ble oppfattet som en gjentakelse av dekreter gitt fra sentrale myndigheter i Moskva. (Zhukov, 2007, s457)

3.3.4 Bruk av makt

Sovjetunionen brukte et bredt spekter av styrker, alt fra regulære Røde Arme, via etterretning-og sikkerhetstjenesten til lokale milits og opprørsmotstandere. Behovet for et høyt antall sikkerhetsstyrker kan forklares med operasjonsområdet og opprørets omfang. Samtidig var fremgangsmåten hardhendt og preget av tilfeldighet (indiscriminate). Militære virkemidler og bruk av vold ble fremhevet fremfor andre former for myndighetsutøvelse og statsbygging. (Zhukov, 2007, s454). Befolkningen ble ikke gitt fornemmelsen av at lokal administrasjon og myndighet var i stand til å fungere. Denne ble i stedet erstattet med massiv bruk av makt, og gjerne tilfeldig. Sovjetiske sikkerhetsstyrker utga seg faktisk for å være

opprørere, og gjennomførte raid mot antatte sovjetiske kollabratører. Virkemidler som henrettelser, voldtekt og totur skulle dermed bidra til å redusere den folkelige støtten til opprørene. (Zhukov, 2007, s454).

3.4 Delkonklusjon teoretisk grunnlag:

For å kunne sammenligne de to formene for opprørsbekjempelse velger jeg å trekke ut fire faktorer som alle er nevnt spesifikt av både Galula og Zhukov.

Dersom vi trekker ut det vesentligste fra de to forskjellige metodene kan vi si at begge har samme overordnede mål; skape stabilitet og sikkerhet, i den hensikt å kunne utøve effektiv kontroll over territorium og befolkning. Begge konsepter ser viktigheten av å fjerne og erstatte den politiske delen av opprøret og fjerne den militære (væpnede) komponenten. Det ligger noen forskjeller i etablering i nytt politisk styre, hvor den autoritære løsningen er å innsette et nytt styre, mens løsningen til det liberale demokratiet er å tilrettelegge for valg. Imidlertid forbeholder Galula seg retten til å fjerne ledere som ikke fungerer, dermed er det ikke nødvendigvis så stor forskjell i praksis. Når det gjelder ny organisering av næringsvirksomhet, landbruk og industri er det nok noen forskjeller. Dette kan kanskje knyttes opp i forskjeller i ideologi (planøkonomi vs markedsøkonomi). Det var kanskje ikke så relevant i Galulas Algerie, mens det igjen er meget relevant for Sovjetiske myndigheter i Ukraina.

På strategisk nivå er det ikke nødvendigvis veldig store forskjeller mellom de to konseptene. Når det gjelder militære oppgaver og utførelsen av disse kan det synes som det er større forskjeller.

4. Drøfting

Jeg vil her drøfte de faktorer som både kommer frem i det autoritære regimet og i det liberale demokratiets løsning. Deretter vil jeg sammenligne de to doktrinene, med fokus på faktorene etterretning, informasjon, befolkningskontroll og bruk av makt. Jeg vil for hvert kapittel forsøke å sammendra, og trekke noen konklusjoner.

4.1 Befolkningskontroll

4.1.1 Befolkningskontroll i amerikansk doktrine

For liberale demokratier er befolkningskontroll spesielt krevende. Dette kan knyttes til verdier om individuell rettigheter og frihet. Imidlertid har det vært en utvikling også innen de liberale demokratier på dette området. Her må det også skilles mellom hva som faktisk er mulig å gjøre som okkupasjonsmakt, som kolonimakt og i eget primærområde.

Hensikten med befolkningskontroll slik det er gjengitt i den amerikanske doktrinen (FM3-24, 2006, s3-25) er femdelt:

- Etablere og vedlikeholde et sikkert fysisk og psykologisk miljø for befolkningen.
- Begrense opprørenes bevegelsesfrihet og initiativ
- Redusere forbindelser mellom befolkning og opprørere.
- Identifisere og nøytralisere handlinger som understøtter opprørere
- Etablere og opprettholde sikringstiltak over ressurser.

Det er flere utfordringer knyttet til dette. Flere av tiltakene begrenser de individuelle frihetene som liberale demokratier verdsetter. Dette vil dermed kunne gjøre det vanskelig i praksis å kunne gjennomføre effektive tiltak for til eksempel begrense opprørenes samkvem med befolkningen. Robert Asprey skriver at i Malaya ble det gjennomført effektive tiltak med å flytte befolkningen til områder hvor sikkerheten var ivaretatt av sikkerhetsstyrker.

(Asprey, 1994, s571). Det er imidlertid tvilsomt hvorvidt en storstilt tvangsflytting ville vært akseptabelt i dag. På en annen side hevder John Dyke og John Crisafulli at forsøk ble gjort av amerikanske enheter i Helmand, Afghanistan på å skille befolkningen fra opprørerne med fysiske tiltak. (Dyke and Crisafulli, 2006 s35-36). Dette for å kunne føre tilsyn med hvem som kom inn, og gikk ut av landsbyen. Dette kan selvfølgelig være virkningsfullt, men fordrer også at befolkningen aksepterer denne typen tiltak. Det er ikke bare lokalbefolkningen som skal akseptere det, men også hjemlig opinion.

Et annet aspekt er at denne typen tiltak er ekstremt ressurskrevende. Dagens moderne militære styrker blir stadig fattigere på personell til fordel for teknologi. Dermed blir oppgaver som krever menneskelig innsats stadig vanskeligere å gjennomføre. FM 3-24 viser til at dette først og fremst bør være tiltak som utøves av vertsnasjonen, men at amerikanske styrker kan bli tvunget til å gjennomføre tiltakene inntil vertsnasjonen har viljen eller kapabilitet. (FM 3-24, 2006, s3-25)

4.1.2 Befolningskontroll i tysk doktrine

I MB 69-2 mangler det noen kritiske sider 44–45 som omhandler sikringstiltak generelt, men dersom vi studerer de øvrige delene av reglementet kommer det tydelig frem at det er fokus på å beskytte infrastruktur. Jernbaner, land- og vannveier, nærings- og produksjonsanlegg samt omland generelt vies mye oppmerksomhet. (MB 69-2, 1944, s46-57.) Dette kan være en indikator på at for den tyske krigsmakten var befolkningen av underordnet viktighet, og at det var infrastrukturen og produksjonsanlegg som sto sentralt. Samtidig så er det klart uttalt at relasjonen til befolkningen er av stor viktighet. ”Forvaltningen må gjennom rettferdig behandling, gjennom planmessig og handlekraftig virksomhet, samt grundig og hensiktsbringende oppklaring sørge for at befolkningen får det riktige forholdet til oss.” (MB 69-2, 1944, s70) Hva som er det riktige forholdet kan selvfølgelig diskuteres med tanke på de grusomme overgrep som ble utført av tyske styrker på østfronten, men det må utfra denne teksten kunne tolkes at lokalbefolkningen og forholdet til denne var av viktighet for tyske styrker. Særlig begrep som ”rettferdig behandling” vitner om bevissthet i rundt befolkningen som en kritisk faktor.

Landet skal holdes fredlig. Etter at bandene er bekjempet skal inntrengning og etablering av nye bander forhindres. Områder som er bandeinfisert skal om mulig holdes skjernet fra

øvrige okkuperte områder. (MB 69-2, 1944, s54-55). Dette kan tolkes til et pålegg om sette av styrker for å ivareta sikkerheten i de områdene hvor opprørselementer tidligere hadde vært, og hadde blitt bekjempet. Videre beskriver reglementet en ambisjon om å holde områder som er under opprørernes kontroll adskilt fra området som tyske styrker kontrollerte. Det kan selvfølgelig være flere grunner til at tyske styrker ønsket dette. Dersom vi tar utgangspunkt i teorien for opprøret er det nærliggende å tro at hensikten er å hindre støtte til opprørerne.

Befolkningens trafikk i tjenesterom skal holdes under oppsyn.(MB 69-2, 1944, s48-49) (tjenesterom kan tolkes forskjellig (både tid og rom, som i tjenestetid og tjenestested), det er naturlig å anta at det dreier seg her om de fysiske steder hvor det arbeides, samtidig er dette noe merkelig ettersom man skulle tro at det var like viktig å gjennomføre kontroll i bevegelser, og dermed anta at det ikke var akseptert med bevegelser utenom tjenestetid.

Selv om det ikke er nevnt spesifikt i MB 69-2 er det flere andre kilder som nevner andre tiltak for befolkningskontroll. Nikolaj Obrynba beskriver begrensninger i forhold til bruk av identetskort og begrensninger i reiser. (Obrynba, 2006, s107).

Det er heller ikke nevnt spesifikt i MB 69-2 om bruk av vertsnasjonens egen befolkning som sikkerhetsstyrker. Imidlertid nevner Obrynba kollaboratører og støttespillere som han benevner "Polizei." Dette er beskrevet som en av målgruppene for partisanene, og som de bevisst gikk inn for å bekjempe. (Obrynba, 2006, s264-266). C. Aubrey Dixon og Otto Heilbrunn hevder at Sicherheitsdienst (SD) fikk støtte fra hæren og "militsen" Det er beskrevet at dette er milits etablert av nøyte utvalgte innbyggere. Disse skal løse polititjeneste som vaktoppdrag og patruljer. Bevæpning er rifle, men uten ammunisjon. (Dixon og Heilbrunn, 1954, s110). Det er påfallende at dette ikke er beskrevet i MB69-2. Dette kan skyldes at dette ansvaret var tillagt andre tyske enheter som Waffen SS og SD, og at det derfor ikke ble tatt inn i dokumentet. Det ble med andre ord oppfattet som noe som ikke var hærens oppgaver. En annen grunn kan være at hæren ikke hadde kapasitet til å gjennomføre denne typen operasjoner, tatt i betraktning de enorme områder som var okkupert. Dixon og Heilbrunn underbygger dette til en viss grad ved å hevde at tyske myndigheter vegret seg for å sette inn førsteklasses kamptropper i denne typen oppdrag, dermed ble blant andre rumenske divisjoner tatt i bruk. (Dixon og Heilbrunn, 1954, s110).

4.1.3 Delkonklusjon befolkningskontroll.

Det kan synes som at begge doktriner anerkjenner at en viss grad av befolkningskontroll er nødvendig, og ønskelig. Begge doktriner legger vekt på å hindre befolkningen muligheten til å understøtte opprørerne, og at dette best oppnås gjennom å fysisk skille opprørerne fra den øvrige befolkningen. Den amerikanske doktrinen legger også vekt på å beskytte befolkningen mot angrep fra opprøreren. Dette er ikke nevnt i den tyske doktrinen, snarere tvert i mot er det beskrevet at landet, i min forståelse terrenget, skal holdes fredelig. Dette underbygges med den brede dekning som gis for å beskytte infrastrukturen.

Lokale sikkerhetsstyrker er ikke nevnt i den tyske doktrinen, men andre kilder peker på at dette var en metode brukt for å kontrollere befolkningen. Praksis har her kanskje vært annerledes enn hva doktrinen beskriver. I så fall kan vi si at dette er en likhet mellom de to konseptene ettersom FM 3-24 oppfordrer til bruk av lokale sikkerhetsstyrker. Det er unektelig billigere å gjøre bruk av landets egne til enkle politioppgaver, men samtidig er det ikke nødvendigvis like effektivt. FM 3-24 siterer T.E Lawrence på at det er bedre at araberne løser oppdraget tålelig, enn at du løser det perfekt. (FM 3-24, 2006, s8-1). FM 3-24 er veldig tydelig på utfordringene ved vertsnasjonens sikkerhetsstyrker. På en annen side er ambisjonene for utvikling og bruk av disse dyptgående. Det oppfordres til utstrakt samarbeidet mellom vertsnasjonen og amerikanske styrker. (FM 3-24, 2006, s4-5 til s4-6). Dette står i stor kontrast til å gi lokalt "Polizei" våpen, men ikke ammunisjon.

Et annet aspekt er muligheten til å faktisk gjennomføre effektive tiltak innen befolkningskontroll. Tyske styrker okkuperte enorme områder i Øst-Europa, og det er tvilsomt om det var realistisk å gjennomføre effektive kontrolltiltak ovenfor befolkningen. Her må vi huske hvilke ambisjoner det nazistiske Tyskland hadde for disse områdene. Den opprinnelige befolkningen skulle etter planen gi plass for den voksende tyske befolkningen, og frem til Sovjetunionen ble nedkjempet fungerte dette området som transittområde for soldater og materiell. Dermed er befolkningen mindre interessant, i alle fall så lenge landet holdes fredelig.

Dermed gir den tyske doktrinen ikke uttrykk for å utnytte det handlingsrom som autoritære regimer vanligvis har. Befolkningskontroll er ressurskrevende, og var kanskje vanskelig gjennomførbart med de midlene tyske styrker hadde tilgjengelig.

4.2 Etterretning og informasjonsinnhenting

4.2.1 Metoder for innhenting i tysk doktrine

Etterretningsinnhenting i MB 69-2 deles i to. Den første delen er innsamling og videreformidling av alle hendelser som innbefatter bandevirksomhet. Her nevnes alle enheter som er forpliktet til å bidra til dette arbeidet. Dette er alle deler av de væpnede styrker, også enheter som tilhører Reichsführer SS og sivile enheter. Den andre delen er mer rettet mot den konkrete overvåkingen av bandevirksomhet. Dette er tjenester som skal utføres av enheter som er spesielt trent mot dette; SD (Sicherheitsdienst), GFP (Geheime Feldpolizei) og Abwehr (Etterretningstjeneste). (MB 69-2, 1944, s26-27)

Uttalelser fra fanger er vurdert som den beste kilde til etterretninger. Interessant nok nevnes det her at det derfor er feil å skyte fanger umiddelbart. (MB 69-2, 1944, s33). Dette må kunne tolkes som en indikator på at tilfangetagne opprørere ikke ble gitt skånsom behandling. Selv om det ikke er uttrykt eksplisitt ligger det i denne teksten en antydning om at fanger kan skytes når de ikke lengre er nyttige. Videre kommer det frem at det umiddelbart i fremste linje (antagelse: der hvor fangen befinner seg) skal hentes ut viktige fakta for stridsledelsen. Videre avhør av andre forhold skal utsettes til senere. Det presiseres at avhør bør gjennomføres av enhetens tilgjengelige personell fra SD eller GFP med støtte av erfarne tolker, og ikke en eller annen ukvalifisert arbeidskraft. (MB 69-2, 1944, s33). Slik jeg forstår dette indikerer dette at det i regulære styrker var tilgang på personell fra det hemmelige politiet og sikkerhetstjenesten. Dette underbygges av C. Aubrey Dixon og Otto Heilbrunn som skriver at der hæren og SD drev operasjoner i samme områder mot partisanene, ble det etablert liaisoner mellom hæren og SD (Dixon og Heilbrunn, 1954, s111).

Informasjon som av stridsledelsen ble definert som viktig skulle hentes ut av fangene. Det beskrives ikke hvilke metoder som kunne tas i bruk for å hente ut informasjonen, men ettersom det er beskrevet at dette var den fremste metoden for å hente ut informasjon og

etterretning kan vi anta at hardhendte metoder ble brukt. Dersom vi tar med den innledende oppfordringen om at det er feil å umiddelbart skyte fanger, kan vi anta at alt opptil dødelig makt ble brukt for å hente ut stridsviktige informasjon.

Reglementet beskriver videre at grundigere utforsking av egnede fanger bidrar til å gi informasjon om sammenhengene og oppbygningen av bandene. Dette vanskelige arbeidet krever spesielt erfarne fagkrefter(-kompetanse). Det gis også et pålegg om at viktig oppdagelser skal gjensidig utveksles mellom hæren (das Heer) og enheter under ledelse av Reichsführer SS. (MB 69-2, 1944, s33). Dette kan tolkes som at både den regulære hæren og enheter fra SS hadde kapabilitet til å hente ut viktig etterretning, men at disse enhetene ikke hadde sammenfallende kommandolinjer.

MB 69-2 stadfester viktigheten av arbeidet til såkalte V-Leute i etterretning og innhenting. Her gjengis flere av de organisasjoner som tyske styrker brukte, deriblant SD, GFP og Abwehr. Det presiseres imidlertid også at samarbeid med denne typen enheter skal foregå på overordnet nivå. (MB 69-2, 1944, s30.) Samvirke mellom denne typen enheter og regulære er ikke videre utdypet i reglementet, og må derfor antas å være en indikator på at dette enten hadde høyere gradering eller at det ikke var ønskelig å blande regulære inn i denne typen operasjoner. V-Leute kan i denne sammenhengen tolkes som femtekolonister eller plantede informanter.

Overvåkning av lokalbefolkningen nevnes også som en effektiv teknikk for å oppdage opprørsaktivitet eller støtte til dette. Særlig overvåkning av jordbruks- og skogdriftsvirksomhet synes å være viktig. Dersom vi tar utgangspunkt i Ukraina og Hviterussland kan dette knyttes til landets beskaffenhet. Ifølge S. G. Kovpak var det nettopp i de rurale områdene at opprørerne hadde sine baser. (Kovpak, s21). Kovpak skriver videre at det var i skogene de hadde sine fortrinn, og at det var her de til og med kunne ta opp kampen mot mekaniserte styrker. Likevel var det helt nødvendig med støtte fra landsbyene til mat, medisiner og informasjon om fienden, (Kovpak, s19-22). Ettersom opprørende gjemte seg blant befolkningen forsøkte tyske styrker å drive de ut. Dette resulterte i regelrett nedslakting av sivile i jakten på opprørerne og etterretninger. Grunnen var at tyske militære hadde fått instruks om å anse alle som en "potensiell fiende" (Heaton, 2001, s145). Denne typen teknikk er ikke beskrevet i MB 69-2, og det står i kontrast til doktrinen som beskriver

viktigheten av et godt forhold til lokalbefolkningen. Samtidig er det ikke utenkelig at denne typen hendelser skjedde fra tid til annen.

Heaton hevder at tyske styrker i stor grad brukte agenter, fanger og lokale informanter som viktig kilde til informasjon. Menneskelig innhenting var også ansett som tvilsomt ettersom de avhørte ikke alltid var pålitelige eller opplyst. (Heaton, 2001, s145). Derimot tekniske hjelpemiddel, som hadde vært veldig effektive i Vest-Europa, var nærmest ubrukelige i Øst-Europa ettersom sovjetiske partisaner sjelden brukte radioer. (Heaton, 2001, s145).

Heaton hevder at tyske styrker hadde problemer med å omsette etterretning til handling hurtig nok. Dette kunne vært kompensert gjennom presis informasjon fra fanger og overløpere. Imidlertid ble ikke denne informasjonen verdsatt særlig høyt ettersom tyske styrker baserte mange tolkninger på stereotypier; slik som at de sto i ledetog med jøder og kommunister og var derfor ikke pålitelige. (Heaton, 2001, s145). Utnyttelsen av disse kunne gitt en annen effekt. Dette vitner om tungt innslag av politiske og ideologiske føringer. Det bør likevel presiseres at dette ikke fremkommer i MB 69-2, og må således være føringer som enten har kommet som egne ordrer eller kun var i virkning i enheter som ikke tilhørte Wehrmacht.

4.2.2 Etterretning i FM 3-24.

I amerikansk doktrine står etterretning helt sentralt. Operasjonene skal være etterretningsdrevne, og dette krever tilgang på god og presis etterretning. (FM 3-24, 2006, s3-1.) Det fokuseres på å forstå operasjonsmiljøet, herunder befolkning, vertsnasjonen og opprørerne. Dette viser at denne doktrinen er tro mot Galulas prinsipper om å angripe røttene for opprøret fremfor å forholde seg til symptomene. For å oppnå god effekt av operasjonene er opprørsbekjemperene avhengig av å handle der det gir mest utbytte. Samtidig er etterretninger og operasjoner tett knyttet sammen og bidrar til å utfylle hverandre, etterretninger skaper grunnlaget for operasjoner, men operasjoner danner også grunnlaget for etterretning. (FM 3-24, 2006, s1-23).

Det er likevel beskrevet flere utfordringer og sårbarheter som finnes innen opprørsbevegelser. (FM 3-24, 2006, s1-17)

- Opprørenes behov for hemmelighold
- Inkonsistens i mobiliseringsbudskapet
- Et baseområde for sin aktivitet
- Avhengighet av ekstern understøttelse
- Behov for finansiell støtte
- Interne splittelser
- Behov for å opprettholde momentum
- Informanter

Flere av disse er kritiske punkter som opprørsbekjemperen kan søke å utnytte til sin fordel. Kunnskap om disse sårbarhetene oppnås gjennom operasjoner i området, og ved å interagere med lokalbefolkningen. (FM 3-24, 2006, s1-17 til 1-19.)

FM 3-24 advarer mot å behandle sivile som om de var opprørere. Dette er veldig tydelig kommunisert, og er blant annet gjengitt slik: "No individual in the custody or under the physical control of the united states government, regardless of nationality or physical location, shall be subject to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment." (FM3-24, 2006, s7-8.) Her kan vi se at doktrinen gir klare føringer for hvilke verdier som gjelder i det amerikanske militæret. Befolkningen er selve nøkkelen i opprøret, og det å unngå å skade lokalbefolkningen vurderes som essensielt.

4.2.3 Delkonklusjon etterretning

FM 3-24 advarer mot å behandle sivile som om de var opprørere. Tilsvarende står ikke eksplisitt i det tyske MB 69-2. Derimot står det helt klart at den beste kilden til etterretning får man av tilfangetagne opprørere. Selv om det ikke er uttrykt direkte kan vi med støtte i Heaton anta at tyske styrker brukte mer hardhendte metoder både overfor befolkningen, men særlig opprørerne. På en annen side kan det være naturlig at bruk av tvang og tortur ikke er

beskrevet i MB 69-2. Dette er tross alt et dokument utformet av offiserer som et verktøy for andre militære. Dermed ville det være mer selsomt om brutale metoder ble ramset opp her.

Det kan tenkes at grunnen til at dette er særskilt nevnt i det amerikanske reglementet er at utviklingen har over tid styrket enkeltindividets rettigheter, og at fangers (detainees) rettigheter er et tema som man har blitt stadig mer bevisst. Videre kan dette ha noe med avsløringer om mishandling i Abu Ghraib-fengselet i 2004. Dette kombinert med den medieoppmerksomhet og misnøye dette skapte blant egen befolkning, gjorde det viktig å sette temaet på dagsorden, og forhindre fremtids uheldige hendelser. For tyske styrker var neppe mishandling av fanger eller mistenkte opprørere noe som ville skape store overskrifter i hjemlige media. Det synet som det nazistiske regimet hadde på flere befolkningsgrupper, blant annet den slaviske og jødiske befolkningen, gjorde at det ikke var nødvendig å legge tilsvarende begrensinger på behandling av fanger.

Når det gjelder dette punktet kan vi anta at tyske styrker som del av et autoritært regime utnyttet fordelene ved å kunne bruke inneheitingsteknikker som ikke ville vært akseptable i dagens liberale demokratier.

4.3 Informasjonskontroll

4.3.1 Informasjonsoperasjoner i amerikansk doktrine.

FM3-24 beskriver at informasjon og forventinger er knyttet til hverandre. Det må derfor legges opp til realistiske forventinger som underbygger vertsnasjonen og opprørsbekjemperen i befolkningen, blant allierte og det internasjonale samfunnet. Informasjonsoperasjoner er vurdert som selve nøkkelen til å oppnå dette. Gjennom gradvis oppnåelse av fornuftige målsetninger kan opprørsbekjemperen oppnå større toleranse for de uheldige konsekvenser som opprørsbekjemperen medfører. (FM3-24, 2006, s1-25 til s1-26)

Dette kan tyde på at den amerikanske doktrinen legger opp til å vinne støtte ved å kommunisere hva de oppnår, og hva de planlegger å oppnå. Målene som kommuniseres er moderate, og dermed ikke noe som skaper en overdreven tro, eller forventinger som

vanskelig kan innfris. Forventinger som ikke innfris vil ikke bare være negativt ovenfor befolkningen og verdenssamfunnet, men vil også kunne brukes av motparten for å undergrave opprørsbekjemperens virksomhet.

FM 3-24 beskriver bruk av IO som en del av operasjonene. Her legges det opp til at informasjonsoperasjonen må gjennomføres aggressivt og målrettet kombinert med operasjoner (FM 3-24, 2006, s5-2):

- Skape en positiv oppfattelse(persepsjon) av vertsnasjonens legitimitet og kapabiliteter.
- Beholde lokal, regional og internasjonal støtte for operasjonen
- Synliggjøre opprørernes voldsbruk
- Undergrave opprørernes propaganda og bidra med et tiltalende alternativ til opprørernes ideologi og oppfattelse.

Dette understreker hvordan amerikansk doktrine ser for seg å benytte informasjonsoperasjoner for å oppnå et psykologisk overtak på motstanderen. Her ser vi at det fortsatt legges vekt på å kommunisere hva opprørsbekjemperen har oppnådd, dette for å underbygge egen operasjon, samtidig fremheves også de negative aspektene ved opprøreren og hva hans handlinger betyr for samfunnet.

4.3.2 Informasjonskontroll I tysk doktrine.

MB 69-2 nevner informasjonsspredning og propagandaoperasjoner som spesielt viktig for å motvirke fiendens påvirkning av befolkningen. Fiendens propaganda brukes primært for å spre et politisk budskap, men også for å motarbeide de tyske styrkene. (MB 69-2, 1944, s70).

Den tyske doktrinen presiserer viktigheten av at egen propaganda blir formidlet enhetlig, og at den korrigerer fiendens feilaktige utsagn. (MB 69-2, 1944, s70).

Formidling av propaganda er imidlertid en utfordring, metodene begrenser seg til flyveblad, aviser og muntlig formidling. Radioformidling er lite egnet grunnet manglende tilgang. I

tillegg kommer det frem at det er kun apparater som er stilt inn på propagandakanalen som er tillatt, og disse er igjen forvaltet av betroede personer (MB 69-2, 1944, s70). Med en slik gjennomregulering av informasjonsformidlingen er det kanskje ikke så rart at den mottas med en viss skepsis av befolkningen.

Valdis Redelis nevner psykologisk kamp som noe av det fremste innen kampen mot opprørene. Han legger også til viktigheten av at informasjonen som spres må være godt tilpasset sitt publikum. (Redelis, 1958, s97-99). Den store massen dreier seg om enkle mennesker, og ikke akademisk utdannede mennesker, dermed må budskapet være tilpasset dette. Videre sier han at man heller ikke skal glemme at dette folket har blitt overdrysset med løgner i årtier, og av den grunn også har vanskelig for å ta til seg budskapet. Han følger opp med å hevde at dette ikke på langt nær er nok alene, men at den psykologiske kampen og den væpnede kampen må underbygges med sosiale og økonomiske (Wirtschaftlichen) midler. (Redelis, 1958, s99). Sitatet vitner om en mye mer helhetlig tilnærming enn hva som ofte tegnes av tysk krigføring på østfronten. For det første er det helt klart at befolkningen er ikke vurdert som uviktig, snarere tvert i mot. For det andre er det viktig at budskapet synliggjøres gjennom sosial og økonomisk utvikling.

Det er også interessant å se hvordan MB 69-2 innledes. Her beskrives opprørene som banditter som driver kriminell virksomhet. Videre følges dette opp med en forklaring om farene ved bandittenes tette bånd til illegale politiske organisasjoner. (MB69-2, 1944, s5). Dette maler et tydelig bilde av at OKW gjorde et forsøk på å fremstille opprørene som representanter for kriminell virksomhet. Dette bildet blir komplett når vi tar med oss overskriften "Bandenunwesen" som neppe krever en norsk oversettelse. Samtidig skal vi huske at dette er et reglement ment for militære enheter. Dette kan lett avskrives som forsøk på stigmatisering og propaganda, men kan også være virkemidler brukt for å oppildne til kamp mot en særdeles krevende motstander. Dermed kan denne teksten både tolkes som propaganda, men også som motivasjon for de tyske styrkene.

4.3.3 Delkonklusjon informasjonskontroll

Det er tydelig at amerikansk doktrine inneholder mer utdypende informasjon om dette punktet enn den tyske. Dette kan være flere årsaker til dette, blant annet skal vi huske at det er nesten seksti år mellom disse to doktrinene, og dermed seksti år med teknologisk

utvikling. Viktigheten av informasjonsstyring som våpen og teknikk i krig har vært økende i takt med medias utvikling. Det er også kun i de senere år at fri presse har fått muligheten til å formidle omstendighetene fra militære operasjonsområder. Informasjon ble forvaltet av de stridende parter, mens den uavhengige presse var fraværende. Dermed kan mye informasjon være preget av det bildet som de stridende parter ønsket å tegne. Dette kan man blant annet se av de tyske filmavisene som fremstiller en heltmodig tysk kamp mot kriminelle bander. (Wochenschau nr 670, 1943) Tilsvarende formidling var høyst sannsynlig tilstede også for motparten.

Informasjonstyring og propaganda i tyske enheter var ivaretatt av spesielle propagandaenheter. Dette underbygger i så fall teorien om at det er en forskjell mellom liberale demokratier og autoritære regimer i styring av informasjon.

4.4 Bruk av makt.

4.4.1 Bruk av makt og militære virkemidler av tyske styrker

MB 69-2 beskriver ikke spesifikt bruk av makt og legitimitet, men flere beskrevne prosedyrer gir et bilde om hvordan tyske styrker brukte makt ovenfor lokalbefolkningen og opprørerne. ”*Omvendelse*” av mistenkelige landsbyer som understøtter opprørerne beskrives som komplisert og krever erfaring. Her anbefales det å trekke til seg SD og GFP-kapabiliteter. De virkelige kollaboratørene må identifiseres, og ”gripes hardt.” (MB 69-2, 1944, s71). Ordlyden i teksten vitner om vilje til å bruke makt, samtidig som det uttrykkes et ønske om å differensiere og ikke ramme uskyldige. Dette følges videre opp med føringer om at kollektive avstraffelser mot hele landsbyer (herunder nedbrenning av hele landskap) skal kun gjennomføres unntaksvis, og skal godkjennes av divisjonssjefer eller SS- og Polizeiführer. Det samme gjelder evakuering av hele landsbyer (MB 69-2, 1944, s72).

Generelt sett skal alle banditter behandles som krigsfanger, dette gjelder uavhengig om de bruker fiendtlig uniform eller går i sivilt. Videre skal også medhjelpere eller andre som påtreffes på slagmarken pågripes og behandles som krigsfanger. Dette gjelder også om det ikke kan påvises noen direkte tilknytning til kamphandlinger. (MB 69-2, 1944, s72). Dette

gjelder imidlertid ikke for personell som påtreffes i tysk eller alliert (aksemaktenes) uniformer. Disse skal etter grundige avhør skytes. Det samme gjelder overløpere, her er det uavhengig av antrekk. (MB 69-2, 1944, s72).

Dette gir et sammensatt bilde av tysk maktbruk. På den ene siden oppfordres det til å forholde seg til internasjonale konvensjoner om behandling av fanger, mens på den andre siden skal overløpere og de som blir tatt i svik (iført tyske uniformer) skytes. Det oppfordres til å skape et godt forhold til befolkningen, og disse skal behandles rettferdig. Da befolkningens holdning er viktig i kampen mot opprørerne (MB 69-2, 1944, s69). På den andre siden er det åpenbart akseptabelt å iverksette kollektiv avstraffelse med evakuering og nedbrenning av hele landsbyer når det vurderes som nødvendig. Til alt overmål er dette en beslutning som kan fattes på divisjonsnivå.

I følge Heaton var tyske styrker var preget av lineær tankegang. Dette skyldes den utdanning offiserene var gitt fra Kriegsakademie hvor det ble fokusert på konvensjonell bruk av combined arms. Generaloberst Hans von Seeckts retningslinjer var styrende for den utdanningen som ble gitt. (Heaton, 2001, s114). Tidligere tysk erfaring i opprørsbekjempelse finner vi i blant annet under Herero- og Namaopprøret i 1904-1907 (Längin, 2005 s129-143) og Carl von Clausewitz advarer om konsekvensene av å miste kontrollen i de bakre områder (Clausewitz, 2006, s136-137). Da er det nærliggende å tro at det umiddelbare mottiltaket var massiv bruk av makt. Imidlertid hevder Heaton at tyskernes massive bruk av vold virket mot sin hensikt, og stimulerte til rekruttering for opprørerne (Heaton, 2001, s119).

Det kan likevel finnes forklaringer på hvorfor ikke maktbruk var mer utfyllende beskrevet. Tyske militære myndigheter kan ha manglet viljen, eller kanskje evne, til å sette av tilstrekkelige styrker til å få total kontroll i de okkuperte områdene. Dette måtte tyske militære leve med, for å kunne frigjøre kampkraft til frontavsnittene. Dette underbygges av Asprey som hevder at enheter med lavere stridsverdi, såkalte Sikkerhetsdivisjoner ble satt av til å sikre de bakre områdene. Oppdragene til disse enhetene var primært sikring av viktig infrastruktur, og ikke offensiver mot opprørere. (Asprey 2002 s326-327). Dermed var ikke opprørsbekjempelse et mål i seg selv, men ble sett som et middel for den øvrige krigføringen.

MB 69-2 ble utgitt i midten av 1944, dette er relativt sent. Som Dixon og Heilbrunn skriver ble doktrinen ironisk nok utgitt når tyske styrker nesten var presset ut av Russland. (Dixon og Heilbrunn, 1954, s148-149). Samtidig kan vi da si at dette dokumentet er utformet etter tre år med erfaring i kamp mot opprørerne, og kanskje er dette en av grunnene til at bruken av makt faktisk er tonet ned. Det kan tenkes at tyske styrker har dratt lærdommene av overdreven bruk av makt. På en annen side kan det være en erkjennelse fra den etter hvert hardt belastede OKW som ser at det ikke er rom for å kaste store formasjoner inn i kamp mot opprørerne. MB 69-2 hevder at målet var å holde terrenget fredelig, og dermed blir det lite hensiktsmessig å iverksette store kampanjer i de okkuperte områdene.

4.4.2 Bruk av makt FM 3-24.

FM 3-24 beskriver bruk av makt og militære virkemidler som bare en av flere verktøy som opprørsbekjemperen kan bruke. Utvikling skapes gjennom understøtte sosial, økonomisk og politisk utvikling, makt må brukes avstemt med dette. (FM3-24, 2006, s2-2)

Legitimitet står sentralt i den amerikanske doktrinen. Den viser til at legitimitet i vestlig forstand oppnås av myndigheter som har befolknings støtte og ivaretar befolkningens behov. (FM3-24, 2006, s1-22). Kun myndigheter som utøver makt med legitimitet i befolkningen kan dermed anses for å være representanter for befolkningen. Det å ivareta befolkningens sikkerhet er en av statens fremste oppgaver. Opprørerne på sin side forsøker å undergrave statens myndighet gjennom å angripe myndighetene og befolkningen for å bevise at staten ikke er i stand til å ivareta sikkerheten. For beskytte seg selv kan staten bruke makt mot grupper eller individer. Det er imidlertid viktig at denne bruken av makt er i overensstemmelse med det befolkningen aksepterer (FM 3-24, 2006, s1-2). Feil bruk av makt, eller overdrevent bruk av makt vil ikke gagne opprørsbekjemperen ettersom dette kan gå på bekostning av legitimiteten. Videre kan en annen effekt være økt rekruttering til opprøret.

Prinsipper om proporsjonalitet og distinksjon for å unngå å ramme ikke-legitime mål eller ramme tilfeldig bør unngås. Dette er ikke bare viktig for å redusere befolkningens lidelser som følge av krigshandlinger, men også for å skape en avstand til opprørerne, særlig om disse bevisst rammer vilkårlig. (FM 3-24, 2006, s7-5 til 7-7).

Nøkkelen til opprørsbekjempelse slik den amerikanske doktrinen beskriver det ligger i å vinne befolkningens gunst. Dermed er det politiske virkemidlene sentrale, og militære virkemidler og bruk av vold, må avstemmes med politiske virkemidler. (FM 3-24 2006 s1-22).

4.4.3 Delkonklusjon bruk av makt

Det er forskjeller i de to doktrinene i synet på bruk av makt. I den amerikanske doktrinen knyttes bruk av makt til legitimitet, og det vektlegges at bruk av makt ikke skal ramme tilfeldig og det stilles krav om proporsjonalitet. Det samme kan ikke sies om den tyske doktrinen. Selv om det beskrives som viktig å beholde et godt forhold til befolkningen, og at opprørerne og deres medhjelpere skal skilles ut. Samtidig åpnes det for massiv og kollektiv avstraffelse ved å brenne ned hele landsbyer. Det hjelper ikke at dette i hht reglementet skal skje unntaksvis, en åpning for denne typen maktbruk vitner om verdier som tvilsomt ville vært akseptable i liberale demokratier.

Når det er sagt; nedbrenning av landsbyer ville neppe vært akseptabelt, mens evakuering var brukt av flere vestlige land ifm opprørsbekjempelser etter andre verdenskrig.

På dette punktet er det forskjeller på liberale demokratier og autoritære regimer. Det er mulig at det har vært en gradvis utvikling også i liberale demokratier i forhold til bruk av makt, men slik jeg ser det er de mest ekstreme virkemidlene beskrevet i MB 69-2 en indikator på at autoritære regimer kan og vil bruke mer makt.

5. Konklusjon

Teorien sier at det er fire distinkte forskjeller mellom det autoritære regimets opprørsbekjempelse og det liberale demokratiets opprørsbekjempelse. Som jeg har pekt på dreier dette seg om forskjeller innen bruk av makt, etterretning, informasjonskontroll og befolkningskontroll. På disse områdene sier teorien at autoritære regimer har større handlingsrom enn liberale demokratier. I min sammenligning mellom tysk doktrine fra 1944 med den amerikanske doktrinen fra 2006 kommer disse forskjellene til syne, men det kunne nok vært tydeligere. Det er forskjeller i bruk av makt, innhentingsmetoder og befolkningskontroll, men kanskje ikke så store forskjeller som man kunne forvente. Heaton skriver at både briter og amerikanere studerte de tyske doktrinene grundig etter andre verdenskrig. (Heaton, 2001, s14). Det har ikke vært noen hemmelighet at mye av moderne militærteori bygger på gammel tysk doktrine, det er imidlertid mindre kjent at også innen opprørsbekjempelse har de samme satt seg grundig inn i det tyske materialet. Det kan være gode grunner til dette ettersom mye av det som det nazistiske regimet sto for ikke er forenlig med liberale verdier, imidlertid må kanskje dette vike for å kunne gjennomføre effektiv opprørsbekjempelse.

Jeg har kun sett på en liten del av tysk opprørsbekjempelse, den som ble gjennomført på østfronten mellom 1941–1944, det finnes mange andre operasjoner som også kunne vært verdt en nærmere studie. Blant annet kunne det vært interessant å se på hvordan tyske myndigheter implementerte doktrinen for opprørsbekjempelse i Norge og andre Vesteuropiske land. Dette ville kanskje belyse hvordan et autoritært regimes metoder fungerer på en befolkning i et liberalt demokrati. Det kunne også vært interessant å studert hvor virkningsfull denne kampanjen var i forhold til andre opprørsbekjempelser, ikke minst dersom man ser på hvor mye eller lite ressurser som blir brukt.

Målet med denne oppgaven har vært todelt: for det første å få bedre forståelse for hvordan autoritære regimer tenker rundt opprørsbekjempelse, og for det andre øke forståelsen og innsikten i hvordan tyske styrker skulle praktisere opprørsbekjempelse på østfronten i 1941–44. Oppgaven har belyst begge deler. Det autoritære regimet har større handlingsrom i opprørsbekjempelser, og den tyske doktrinen tar til dels disse fordelene i bruk. Imidlertid er ikke dette like tydelig som man skulle forvente.

Kildeliste

Asprey, Robert B. (1994) *War in the Shadows Volume I* iUniverse Inc: Lincoln, Nebraska

Clausewitz, Carl von (2006) *Vom Kriege* Rowohlt Taschenbuch Verlag: Reinbek bei Hamburg, Germany

Connable, Ben and Libicki, Martin (2010) *How insurgency ends* National Defence Research Institute RAND Cooperation: Santa Monica. California,.

Die Deutsche Wochenschau (1943 07.07.) nr670

<http://www.youtube.com/watch?v=Q3Ln9YJTntM> (11. desember 2012.)

Dixon, C. Aubrey og Heilbrunn, Otto *Communist Guerilla Warfare* George Allan & Unwin Ltd, Ruskin House Museum Street: London

Dyke, John R. and Crisafulli, John R (2006) *Unconventional Counter-Insurgency in Afghanistan*

FM 3-24. (2006). *Counterinsurgency*. Washington: Headquarters Department of the Army.

FM 3-24.2. (2009). *Tactics in Counterinsurgency*. Washington: Headquarters Department of the Army.

Galula, David (2006) *Counterinsurgency Warfare Theory and Practice* Praeger Security International Westport, Connecticut

Gorka, Sebastian og Kilcullen, David (2011) *An Actor-centric Theory of War: Understanding the Difference Between COIN and Counterinsurgency*. National Defense University, College of International Security Affairs: Washington DC

Heaton, Colin D. (2001) *German Anti-Partisan Warfare in Europe 1939-1945* Schiffer Military History: Atglen, Pennsylvania

Hellevik, Ottar (2002) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* Oslo. Universtitetsforlaget: Oslo.

-
- Johannssen, Asbjørn, Tuft, Per Arne og Christoffersen, Line (2010) *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode* Abstrakt forlag Oslo 2010
- Kant, Immanuel Perpetual Peace (1995) *A Reader in International Relations and Political Theory* Redigert av Williams, Howard, et al. Buckingham University Open Press 1995 (1975), 112-21.
- Kiszely, John (2008) *Learning about Counter- insurgency* The RUSI Journal, 151:6, 16-21
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03071840608522852>
- Kovpak, S. A.(Ukjent år) *Our Partisan Course* Hutchinson & Co LTD: London
- Kvarv, Sture (2010) *Vitenskapsteori- tradisjoner, posisjoner og diskusjoner* NOVUS forlag: Oslo
- Längin, Bernd G. (2005) *Die deutschen Kolonien, Schauplätze und Schicksale 1884-1918* Verlag E.S. Mittler & Sohn GMBH: Hamburg, Germany
- Mathias, Gregor (2011) *Galula in Algeria: Counterinsurgency Practice versus Theory* ABC-CLIO: Santa Barbara, California
- MB 69/2 (1944) *Bandenbekämpfung* Oberkommando d. Wehrmacht (Ukjent utgivelsessted)
- Obrynba, Nikolaj I. (2009) *Rød partisan; Bak nazistenes linjer* Vega Forlag:Oslo
- Redelis, Valdis (1958) *Partisanenkrieg* Kurt Vowinkel Verlag: Heidelberg, Germany
- Rekkedal, Nils Marius (2006) *A presentation of Concepts and Problems* Vällingby
- Van Creveld, Martin (2006) *Chaninging Face of War* The Random House Publishing Group: New York
- Zhukov, Yuri (2007) *Examening the Authoritarian Model of Counter-insurgency: The Soviet Campaign Against the Ukrainian Insurgent Army* Institute for National Strategic Studies, National Defense University: Washington DC